

ΚΕΦΑΛ. Ε΄

CAPUT V

CHAPTER 5

LUKU 5

Sisällys

Περὶ τῶν μακαρισμῶν. Περὶ τοῦ μὴ φιλονεικεῖν πρὸς τὸν πλησίον. Περὶ τοῦ μὴ μοιχεύειν. Περὶ τοῦ μὴ ἀπολύειν τὴν γυναῖκα. Περὶ τοῦ μὴ ὁμόσαι ὅλως. Περὶ τοῦ τὰς ὕβρεις ἀνέχεσθαι, καὶ ἀντιστῆναι τῷ πονηρῷ. Περὶ τοῦ ἀγαπᾶν τοὺς ἐχθρούς.

De Beatitudinibus. Quod non liceat cum proximo contendere. Quod non liceat mæchari. Quod non liceat uxorem dimittere. Quod non liceat jurare omnino. Quod contumelias sustinere, el diabolo resistere oporteat. Quod oporteat etiam inimicos diligere.

Autuuksista. Ei saa riidellä lähimmäisensä kanssa. Ei saa huorata. Vaimoa ei saa hylätä. Ei saa lainkaan vannoa. Loukkausten kestämisestä ja pahan vastustamisesta. Vihollisten rakastamisesta.

JAE 1:

« Ἰδὼν δὲ τοὺς ὄχλους, ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος. » Διδάσκων ἡμᾶς μὴ κατ' ἐπίδειξιν τι ποιεῖν, ἀναβαίνει εἰς τὸ ὄρος· ἐπεὶ γὰρ ἐμελλε διδάσκειν, παιδεύει ἡμᾶς τῶν ἐν μέσῳ ἀναχωρεῖν θορύβων, ὅταν διδάσκωμεν. « Καὶ καθίσαντος αὐτοῦ προσῆλθον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. » Οἱ μὲν ὄχλοι διὰ τὰ θαύματα, οἱ δὲ μαθηταὶ διὰ τὰ διδάγματα προσέρχονται· ὅθεν καὶ μετὰ τὸ πληρῶσαι τὰ θαύματα, καὶ θεραπεῦσαι τὰ σώματα, θεραπεύει καὶ τὰς ψυχὰς· ἵνα μάθωμεν, ἔτι καὶ ψυχῶν καὶ σωμάτων αὐτός ἐστι δημιουργός.

“Et cum vidisset turbas, ascendit in montem.” Docens nos nihil ad ostentationem esse faciendum, ascendit in montem. Quam loquidem autem docturus erat, erudit nos a media secedere turba, quando docemus. “Et cum sedisset ipse, accesserunt ad eum discipuli ejus.” Aliæ quidem turbæ propter miracula, discipuli autem propter doctrinam accedunt, unde postquam curavit corpora, et fecit miracula, curat et animas: ut discamus quod et animarum et corporum sit opifex.

“And seeing the crowds, He went up on the mountain.” He teaches us not to do things for show, so He ascends the mountain; for as He

was about to teach, He instructs us to withdraw from the commotion when we are teaching. "And when He had sat down, His disciples came to Him." The crowds come because of the miracles, but the disciples approach because of the teachings. Thus, after performing miracles and healing bodies, He also heals souls, so that we may learn that He is the creator of both souls and bodies.

"Nähtyään kansanjoukot, Hän nousi vuorelle." Opettaakseen meitä olemaan tekemättä mitään näyttämisenhalusta, hän nousee vuorelle; sillä hän oli aikeissa opettaa ja opetti meitä vetäytymään hälinän keskeltä, kun aiomme opettaa. "Ja Hänen istuuduttuaan, Hänen opetuslapsensa tulivat Hänen luokseen." Kansanjoukot tulivat ihmeiden vuoksi, opetuslapset taas opetusten; siten tehtyään ihmeitä ja parannettuaan ruumiit, hän parantaa myös sielut, jotta oppisimme, että hän on niin sielujen kuin ruumiidenkin luoja.

JAE 2:

« Καὶ ἀνοίξας τὸ στόμα αὐτοῦ. » Διὰ τί πρόσκειται τὸ, « Ἀνοίξας τὸ στόμα αὐτοῦ; » φαίνεται γὰρ, ὅτι περιττόν ἐστιν. Ἀλλ' οὐχί· καὶ μὴ ἀνοίγων γὰρ τὸ καὶ στόμα, ἐδίδασκεν. Πῶς; διὰ τοῦ βίου καὶ τῶν θαυμάτων νῦν δὲ ἀνοίγων τὸ στόμα διδάσκει· « Ἐδίδασκεν αὐτοὺς, λέγων. » Οὐ τοὺς μαθητὰς μόνους, ἀλλὰ καὶ τὸν ὄχλον· ἄρχεται δὲ ἀπὸ τῶν μακαρισμῶν, ὥσπερ καὶ ὁ Δαυΐδ ἀπὸ μακαρισμοῦ ἤρξατο.

"Et aperto ore suo." Quare additum est, aperto ore suo? Videtur quod superfluat. Minime: docuit enim etiam non aperiendo os suum: Quomodo? per vitam et miracula, nunc autem aperiens os, docet. "Docebat eos, dicens." Non tantum discipulos, sed et turbam. Incipit autem a beatitudinibus, sicut et David a beatitudine incoepit.

"And He opened His mouth." Why is it added, "He opened His mouth"? It seems unnecessary, but it is not. Even without opening His mouth, He taught. How? By His life and miracles. But now, by opening His mouth, He teaches with words. "And He taught them, saying." He teaches not only His disciples but also the crowd. And He begins with the beatitudes, just as David also began with blessings.

"Ja Hän avasi suunsa." Miksi on lisätty: "Hän avasi suunsa?". Tämä vaikuttaa turhalta, mutta se ei ole: sillä hän opetti myös avaamatta suutaan. Kuinka? Elämällään ja ihmeillään, mutta nyt hän opettaa avaamalla suunsa. "ja opetti heitä, sanoen:" Ei vain oppilaitaan, vaan myös väkijoukkoa. Hän aloittaa autuuksista, aivan kuten Daavidkin aloittaa autuuksista.

JAE 3:

« Μακάριοι οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι, ὅτι αὐτῶν ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. » Τὴν ταπεινοφροσύνην προκαταβάλλεται ὡσπερ θεμέλιον. Ἐπεὶ γὰρ ἐκ τῆς ὑπερηφανίας ἐπεσεν ὁ Ἀδάμ, διὰ τῆς ταπεινοφροσύνης ἀνορθοῖ ἡμᾶς ὁ Χριστός· ἤλπισε γὰρ Ἀδάμ Θεός γενέσθαι. Οἱ συντετριμμένοι δὲ τῇ ψυχῇ, οὗτοι πτωχοὶ τῷ πνεύματι.

“Beati pauperes spiritu, quoniam illorum est regnum cœlorum: Primum modestiam et bumilitatem animi ceu fundamentum jacet. Nam quoniam propter superbiam Adam cecidit, per humilitatem erigit nos Christus, quandoquidem Deus fieri sperabat Adam. Contriti autem anima, sunt pauperes spiritu.

“Blessed are the poor in spirit, for theirs is the kingdom of heaven.” He begins with humility, as if laying the foundation. Since Adam fell through pride, Christ raises us up through humility. Adam had hoped to become like God. But those who are broken in soul, these are the poor in spirit.

“Autuaita ovat hengessään köyhät, sillä heidän taivasten valtakunta.” Hän asettaa nöyryyden perustaksi. Koska Adam lankesi ylpeydestä, Kristus nostaa meidät ylös nöyryyden kautta: Adamhan oli halunnut tulla Jumalaksi. Ne jotka ovat mieleltään särkyneitä, ovat hengessään köyhiä.

JAE 4:

« Μακάριοι οἱ πενθοῦντες, ὅτι αὐτοὶ παρακληθήσονται. » Οἱ ἐπὶ τοῖς ἁμαρτήμασι πενθοῦντες, οὐχὶ ἐπὶ τινι τῶν βιωτικῶν· πενθοῦντες δὲ εἶπε, τουτέστιν, ἀεὶ καὶ οὐχ ἅπαξ· καὶ οὐχ ὑπὲρ τῶν ἡμετέρων ἁμαρτημάτων μόνον, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ τῶν τοῦ πλησίον. Παρακληθήσονται δὲ καὶ ἐνταῦθα· ὁ γὰρ πενθῶν δι' ἁμαρτίαν, χαίρει πνευματικῶς· καὶ ἐκεῖ δὲ πολλῷ μᾶλλον.

“Beati qui lugent, quoniam ipsi consolationem accipient.” Qui propter peccata lugent, non propter temporalia; lugentes autem dixit, semper scilicet et non semel: et non pro nostris peccatis tantum, sed et pro peccatis proximorum. Consolationem vero accipient et hic: qui enim luget propter peccata, gaudet spiritualiter: et illis quoque multo magis.

“Blessed are those who mourn, for they shall be comforted.” He refers to those who mourn over their sins, not for worldly matters. He says “those who mourn,” meaning continually and not just once, and not only for their own sins but also for the sins of their neighbor. They will be comforted both here, because the one who mourns for sin experiences spiritual joy, and even more so in the world to come.

“Autuaita ovat murehtivat, sillä heitä lohdutetaan.” Niitä, jotka murehtivat syntejään, eivät ajallisia asioita. “Murehtivat”, hän sanoo, eli ne jotka jatkuvasti murehtivat, eivätkä vain kerran ja eivät pelkästään omiaan, vaan myös läheistensä syntejä. Heitä lohdutetaan niin täällä, sillä se joka suree syntejään, iloitsee hengellisesti ja vielä enemmän siellä.

JAE 5:

«Μακάριοι οἱ πραεῖς, ὅτι αὐτοὶ κληρονομήσουσι τὴν γῆν.» Τινὲς γῆν, τὴν νοητὴν φασιν, ἥτοι τὴν οὐρανόν· πλὴν ἀλλὰ καὶ τὴν γῆν ταύτην νόει. Ἐπεὶ γὰρ νομίζονται οἱ πραεῖς, καταπεφρενημένοι καὶ ἀποστερούμενοι τῶν ὑπαρχόντων, φησὶν, ὅτι μᾶλλον οὗτοι τὰ πάντα ἔχουσι. Πραεῖς δὲ εἰσιν, οὐχ οἱ μηδόλως ὀργιζόμενοι (οἱ τοιοῦτοι γὰρ ἀναίσθητοι), ἀλλ’ οἱ θυμὸν μὲν ἔχοντες, κρατοῦντες δὲ, καὶ ὅτε δεῖ ὀργιζόμενοι.

Beati mites, quoniam ipsi hæreditatem accipient terræ. Aliqui spiritualementem terram dicunt, cælum videlicet : verum tu et hanc terram intellige; quoniam enim putantur uites, despecti et inopes, dicit quod hi magis omnia habeant. Mihi autem sunt, non qui prorsus non irascuntur, tales enim insipientes sunt et insensati, sed qui iræ quidem vim habent, continent tamen, et quando oportet irascuntur.

“Blessed are the meek, for they shall inherit the earth.” Some interpret the ‘earth’ as the noetic realm, that is, the heavens. However, also understand it as referring to this earth. For while the meek are often thought to be despised and deprived of worldly possessions, Christ says that these very people actually possess everything. The meek are not those who never get angry at all, such people would be insensible, but rather those who have anger but control it, and are rightly angered when it is necessary.

“Autuaita ovat sävyisät, sillä he perivät maan.” Jotkut tarkoittavat maalla hengellistä maata eli taivasta: ymmärrä sen tarkoittavan myös tätä maata. Sävyisien ajatellaan olevan halveksittuja ja vailla omaisuutta, mutta pikemminkin he omistavat kaiken. Sävyisiä eivät ole koskaan suuttumattomat (sillä heidän ovat tunteettomia), vaan heitä, joilla on kyky vihaan, mutta he hallitsevat sen ja suuttuvat, silloin kun se on tarpeen.

JAE 6:

« Μακάριοι οἱ πεινῶντες καὶ διψῶντες τὴν δικαιοσύνην, ὅτι αὐτοὶ χορτασθήσονται. » Ἐπειδὴ μέλλει περὶ ἐλεημοσύνης εἰπεῖν, δείκνυσι πρῶτον, ὅτι δεῖ δικαιοσύνην μετιέναι, καὶ μὴ ἐξ ἀρπαγῆς ἐλεεῖν· μετὰ ἐπιθυμίας δὲ ἀπάσης δεῖ μετέρχεσθαι τὴν δικαιοσύνην·

τὸ γὰρ, Πεινῶντες καὶ διψῶντες, ο τοῦτο σημαίνει. Ἐπειδὴ δὲ δοκοῦσιν οἱ πλεονέκται, εὐπορος εἶναι καὶ χορτάζεσθαι, φησὶν ὅτι οἱ δίκαιοι μᾶλλον καὶ ἐνταῦθα χορτασθήσονται, αὐτοὶ γὰρ ἔχουσι τὰ ἴδια μετὰ ἀσφαλείας.

“Beati qui esuriani et sitiunt justitiam, quoniam illi saturabuntur.” Quandoquidem de misericordia dicturus est, ostendit primom servandam justitiam, et eleemosynam non ex rapina dandam. Porro justitia omni cum alacritate exercenda est, quod significat cum dicit: Esurientes et sitientes. Quoniam autem avari quidam abundantes esse videntur et saturati, dicit quod justi magis hic satientur, quia propria secure possident.

“Blessed are those who hunger and thirst for righteousness, for they shall be filled.” Since Christ is about to speak of mercy, He first shows that one must pursue righteousness and not give alms from what is unjustly gained. One must seek after righteousness with all longing, for this is what ‘hunger and thirst’ signifies. Though the greedy seem prosperous and satisfied, Christ says that the righteous shall be truly filled, even here in this life, for they possess what is their own with security.

“Autuaita ovat ne, jotka isoavat ja janoavat oikeamielisyyttä, sillä he saavat täyttymyksen.” Koska Kristus aikoo puhua armahtavaisuudesta, hän osoittaa ensin, että on toimittava oikeamielisesti, eikä annettava almuja epäoikeudenmukaisesti hankitusta. On kaivattava oikeamielisyyttä täydestä sydäimestä, sillä sitä tarkoittaa “isoaminen ja janoaminen”. Vaikka ahneilla vaikuttaa olevan paljon ja he vaikuttavat tyydytetyiltä, hän sanoo, että pikemminkin oikeamieliset saavat todellisen täyttymyksen, sillä heillä on omansa varmasti. [enimmäkseen latinasta ja englannista käännetty, katsottava tarkemmin Kreikasta.]

JAE 7:

« Μακάριοι οἱ ἐλεήμονες· ὅτι αὐτοὶ ἐλεηθήσονται. » Οὐχὶ διὰ χρημάτων μόνον ἔστιν ἐλεεῖν, ἀλλὰ καὶ λόγου· κἂν μηδὲν ἔχῃς, διὰ δακρύων. Ἐλεηθήσονται δὲ, καὶ ἐνταῦθα παρὰ ἀνθρώπων· ὁ γὰρ χθὲς ἐλεήμων, ἐὰν ἀπορήσῃ σήμερον, παρὰ πάντων ἐλεηθήσεται· καὶ ἐκεῖ δὲ, παρὰ τοῦ Θεοῦ μειζόνως.

« Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur. » Non in solis divitiis est misericordia, sed in sermone: et si nihil habes, etiam in lacrymis. Misericordiam autem consequentur et hic ab hominibus: qui enim heri misericors fuit, etiam si hodie inops sit, ab omnibus misericordiam consequetur: et alibi, multo majorem a Deo

“Blessed are the merciful, for they shall receive mercy.” Mercy is

not only shown through money but also through words, and even through tears if you have nothing else to give. The merciful will receive mercy, both here from people — because the one who was merciful yesterday, if in need today, will be shown mercy by all — and even more so there, from God.

“Autuaita ovat laupiaat, sillä heidät armahdetaan.” Ei pelkästään rahalla osoiteta laupeutta, vaan myös sanoilla: ja jos mitään ei ole, kyynelin. Heitä armahtavat täällä ihmiset, koska sitä joka oli laupias eilen, armahtavat kaikki puutteessaan tänään, ja Jumala vielä enemmän siellä.

JAE 8:

« Μακάριοι καθαροὶ τῇ καρδίᾳ, ὅτι αὐτοὶ τὸν Θεὸν ὄψονται. » Πολλοὶ εἰσιν οὔτε ἀρπάζοντες, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον ἐλεοῦντες· πλὴν πορνεύουσι, καὶ ἀκάθαρτοι ἄλλως εἰσίν. Ὁ γοῦν Χριστὸς κελεύει, μετὰ τῶν ἄλλων ἀρετῶν, καὶ καθαρούς, ἥτοι σώφρονας, εἶναι· οὐ μόνον τῷ σώματι, ἀλλὰ καὶ τῇ καρδίᾳ. Τοῦ ἀγιασμοῦ γὰρ, ἥτοι τῆς σωφροσύνης χωρὶς, οὐδεὶς ὄψεται τὸν Κύριον. Ὁ σπερ γὰρ τὸ κάτοπτρον ἐὰν ᾖ καθαρὸν, τότε δέχεται τὰς ἐμφάσεις· οὕτω καὶ ἡ καθαρὰ ψυχὴ δέχεται ὅψιν θεοῦ, καὶ τὴν τῶν Γραφῶν γνῶσιν.

“Beati mundo corde, quomo Deum videbant.” Multi sunt nou rapientes, sed et misericordes, verumtamen scortantur, et alias immundi suut. At Christus jubet cum aliis virtutibus etiam mundos, hoc est, castos esse: non sulum corpore, seul et corule. Nam absque sanctificatione, Loc est, castitate, nullus videbit Deum. Sicut speulum, si fuerit mundum, tunc accipit imagines, it: et anima pura faciem Dei, et Scripturarum scientiam suscipit.

“Blessed are the pure in heart, for they shall see God.” Many do not steal and may even be merciful, yet they fall into other impurities such as fornication or other forms of uncleanness. Christ commands us, along with other virtues, to be pure, that is, to be chaste—not only in body but also in heart. For without holiness, that is, chastity, no one will see the Lord. Just as a mirror receives reflections only when it is clean, so too a pure soul receives the vision of God and the understanding of the Scriptures.

“Autuaita ovat puhdassydämiset, sillä he saavat nähdä Jumalan.” Monet eivät varasta ja ovat laupiaitakin, mutta huoraavat ja ovat muuten epäpuhtaita. Muiden hyveiden lisäksi Kristus käskää meitä olemaan myös puhtaita, eli siveyttä: ei pelkästään ruumiiltamme, vaan myös sydämeltämme. Sillä ilman pyhyyttä, eli siveyttä, ei kukaan voi nähdä Jumalaa. Kuten peilikin heijastaa vain ollessaan puhdas, samoin puhdas sielu saa näyn Jumalasta ja ymmärtää

kirjoitukset.

JAE 9:

« Μακάριοι οἱ εἰρηνοποιοί, ὅτι αὐτοὶ υἱοὶ Θεοῦ κληθήσονται. »
Οὐ μόνον οἱ εἰρηνεύοντες αὐτοὶ πρὸς πάντας, ἀλλὰ καὶ οἱ ἑτέρους
στασιάζοντας κατ' αλλάσσοντας. Εἰρηνοποιοὶ δέ εἰσι καὶ οἱ διὰ
διδασκαλίας τοὺς ἐχθροὺς τοῦ Θεοῦ ἐπιστρέφοντες. Υἱοὶ δὲ Θεοῦ
οἱ τοιοῦτοι. Καὶ γὰρ καὶ ὁ μονογενὴς κατήλλαξεν ἡμᾶς τῷ Θεῷ.

“Beati pacifici, quoniam ipsi filii Dei vocabuntur.” Non solum illi qui cum aliis pacem habent, sed et qui seditiosos alios conciliant. Pacifici autem sunt et qui per doctrinam inimicos Dei convertunt, filii autem Dei fiunt tales. Etenim Unigenitus conciliavit uos Deo.

“Blessed are the peacemakers, for they shall be called sons of God.” This refers not only to those who live in peace with everyone but also to those who reconcile others who are in discord. Peacemakers also include those who, through teaching, turn the enemies of God back to Him. Such people are called sons of God, for even the only-begotten Son reconciled us to God.

“Autuaita ovat rauhantekijät, sillä heitä kutsutaan Jumalan pojiksi.” Eivät vaan ne jotka ovat rauhassa kaikkien kanssa, vaan ne jotka sovittavat riiteleviä keskenään. Rauhantekijöitä, ovat myös ne jotka ohjaavat Jumalan viholliset Hänen luokseen opetuksillaan. Sellaisia kutsutaan Jumalan pojiksi, sillä myös ainosyntyinen sovitti meidät Jumalan kanssa. [tämä pitää vielä hioa]

JAE 10:

« Μακάριοι οἱ δεδιωγμένοι ἕνεκεν δικαιοσύνης, ὅτι αὐτῶν ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. » Οὐ μόνον οἱ μάρτυρες διώκονται, ἀλλὰ καὶ πολλοὶ ἕνεκεν τοῦ βοηθεῖν τοῖς ἀδικουμένοις, καὶ πάσης ἀπλῶς ἀρετῆς δικαιοσύνη γὰρ, ἡ πᾶσα ἀρετή. Ἐπεὶ καὶ κλέπται καὶ φυγεῖς διώκονται, ἀλλ' οὐ μακάριοι.

Beati qui persecutionem patiuntur propter justitiam, quoniam ipsorum est regnum colorum.) Non soli martyres, seul et multi persecutionem patiuntur, quia juvant injuria afflictos, el colorum .) Non soli martyres, seul et multi persecutionem patiuntur, quia juvant injuria afflictos, el in summa omnem virtutem foveant. Justitia enim est omnis virtus. Fures autem et homicidæ, tametsi i etiam ipsi persecutionem patiantur, non sunt tamen benti.

“Blessed are those who are persecuted for righteousness sake, for theirs is the kingdom of heaven.” This refers not only to martyrs but also to many others who are persecuted for helping the oppressed

and for practicing any form of virtue. Righteousness here means all virtue, for even thieves and murderers are persecuted, but they are not blessed.

JAE 11:

«Μακάριοί έστε όταν όνειδίσωσιν ύμᾶς καὶ διώζωνος σιν. Πρὸς αὐτοὺς λοιπὸν τοὺς ἀποστόλους ἀποτείνετα:, δεικνὺς, ὅτι μάλιστα τῶν διδασκάλων ἴδιον, τὰ όνειδίζεσθαι. ο Καὶ εἴπωσι πᾶν πονηρὸν ῥῆμα καθ' ύμῶν ψευδόμενοι, ἔνεκεν ἐμοῦ. ὁ Οὐχ ὁ ἀπλῶς όνειδιζόμενος, μακάριος, ἀλλ' ὅταν καὶ διὰ Χριστὸν, καὶ ψευδῶς. Ἐὰν δὲ μὴ τὰ δύο ταῦτα προσῇ, ἄθλιος ἐκεῖνος, ὡς πολλοὺς σκανδαλίζων.

Beati cstis, quanto exprobraverint et persecuti fuerint. > Ad ipsos apostolos dein ceps se convertit, ostendens quod maxime proprium sit doctoribus opprobria audire. Et dixerint omne malum verbum contra vos, mentientes propter me. > scd "Non simpliciter qui exprobratur beatus est, quando et propter Christum, et falso: si auteu duo hæc non affuerint, miser ille est, utpote multis existens offenculo.

"Blessed are you when they insult you and persecute you." This now refers specifically to the apostles, showing that it is especially characteristic of teachers to be insulted. "And say every evil thing against you falsely for my sake." It is not simply the one who is insulted that is blessed, but when it is also for Christ's sake and falsely. If these two conditions are not met, that person is wretched, causing scandal to many.

JAE 12:

« Χαίρετε καὶ ἀγαλλιᾶσθε, ὅτι ὁ μισθὸς ύμῶν πολὺς ἐν τοῖς οὐρανοῖς. » Ἐπὶ τῶν ἄλλων οὐκ εἶπε μισθὸν πολύν· ἐνταῦθα δὲ, δεικνύων, ὅτι τὸ ὑπομεῖναι όνειδας, μέγα καὶ χαλεπώτατον. Πολλοὶ γὰρ καὶ ἀπηγχόνισαν ἑαυτούς. Καὶ ὁ Ἰωβ δὲ τοὺς ἄλλους ὑπομείνας πειρασμοὺς, τότε μάλιστα ἐταράχθη, ὅτε όνειδιζον αὐτῷ οἱ φίλοι, ὡς δ' ἁμαρτίας πάσχοντι.

« Οὕτω γὰρ ἐδίωξαν τοὺς προφῆτας τοὺς πρὸ ύμῶν. » Ἵνα μὴ ὑπονοήσωσιν οἱ ἀπόστολοι, ὅτι διὰ τὸ ἐναντία τινὰ διδάσκειν, διωχθήσονται, παραμυθεῖται αὐτοῦς, λέγων, ὅτι Καὶ οἱ πρὸ ύμῶν προφήται δι' ἀρετὴν ἠλαύνοντο· ὥστε παραμυθίαν ἔχετε τὰ ἐκείνων πάθη.

"Gaudete et exsultate, quoniam merces vestra multa est in cœlis." Cum de aliis loqueretur, non dixit mercedem multam: hic autem ostendit, quod sustinere opprobrium, magnum sit et gravissimum.

Multi enim suspenderunt seipsos. Et Job, quamvis sustinebat multas tentationes alias, tunc tamen maxime turbabatur, cum exprobraren ei amici quasi propter peccata sua pateretur. “Sio enim persecuti sunt prophetas, qui ante vos fuerunt.” Ut ne suspicentur apostoli, quod persecutionem patiantur eo quod contraria quæedlin docuerint: consultur eos, dicens, Quia et ante vos prophetis propter virtutem hoc accidit, unde illorum passionem vos consolari debent.

“Rejoice and be exceedingly glad, for great is your reward in heaven”. For the other beatitudes, He did not speak of a great reward, but here He shows that enduring insults is a great and most difficult thing. Many have even hanged themselves because of insults. And Job, who endured other trials, was especially troubled when his friends insulted him, as if he were suffering because of sin.

“For so they persecuted the prophets who were before you.” So that the apostles would not think they would be persecuted for teaching something contrary, He comforts them by saying that even the prophets before them suffered persecution because of their virtue, so they can take comfort in their sufferings.

“Iloitkaa ja riemuitkaa, sillä teidän palkkanne on suuri taivaissa”. Muiden autuuksien kohdalla hän ei puhu suuresta palkasta, mutta tässä hän näyttää, että loukkausten kestäminen on suurta ja mitä vaikein asia. Monet ovat hirttäneet itsensä. Job, joka kesti muita kiusauksia, oli erityisen harmissaan kun hänen ystävänsä pilkkasivat häntä, sanoen että hän kärsii syntiensä vuoksi.

“sillä niin he vainosivat profeettojakin ennen teitä.” Jotteivat apostolit luulisi, että heitä vainotaan vastakkaisen opetuksen vuoksi, hän lohduttaa heitä sanoen, että profeettojakin vainottiin hyveen vuoksi, joten he voivat lohduttautua heidän kärsimyksillään.

JAE 13:

« Ὑμεῖς ἐστε τὸ ἅλας τῆς γῆς. » Οἱ μὲν προφηῆται εἰς ἓν ἔθνος ἀπεστάλησαν. Ὑμεῖς δὲ τῆς γῆς ἀπάσης ἐστὲ τὸ ἅλας, διὰ τῆς διδασκαλίας καὶ τῶν ἐλέγχων στύφοντες τοὺς χαύνους, ἵνα μὴ γεννήσωσι τοὺς ἀτελευτήτους σκώληκας· ὥστε μὴ ἀποβάλῃτε τὴν στρυφνότητα τῶν ἐλέγχων, καὶ ἐνεδίξῃσθε, καὶ διώκησθε. Διό φησιν· « Ἐὰν δὲ τὸ ἅλας μωρανθῇ, ἐν τίνι ἀλισθήσεται; εἰς οὐδὲν ἰσχύει ἔτι, εἰ μὴ βληθῆναι ἔξω, καὶ καταπατεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων. » γὰρ διδάσκαλος ἐὰν μωρανθῇ, τοῦτο ἐστίν, εἰ οὐκ ἐλέγχει καὶ στύφει, ἀλλὰ χανωθῇ, ἐν τίνι ἀλισθήσεται, τουτέστι, διορθωθήσεται; Ἀπλ τότε οὖν ἔξω ῥέπτεται τοῦ διδασκαλικοῦ ἀξιώματος καὶ καταπατεῖται, τουτέστι, καταφρονεῖται.

“Vos estis sal terræ.” Prophetæ ad unam gentem missi sunt, vos

autem totius terræ salestis, mordentes et condientes doctrina et re · prehensionibus dissolutos, ut non pafiant veruues perpetuos: propterea ne abjiciatis mordacitatem reprehensionum, etiamsi persecutionem patiamim, et vobis exprobrent. Ileo dicit: “Quod si sil infa tuatus fuerit, in quo salietur? ad nihil -valet ultra, nsit projiciatur foras, et conculcetur ab homi milus” Si doctor enim infatuatus fuerit, hoc est, O si non arguit et constringit, sed mollis est et lusus, in quo salietur, hoc est, corrigetur? Tune igitur foras projicitur a doctorum dignitate: et conculca, tur, hoc est, despicitur.

“You are the salt of the earth.” The prophets were sent to one nation, but you are the salt of the entire earth. Through your teaching and reproofs, you preserve those who are foolish, so that they do not give birth to the unending worms. Therefore, do not lose the sharpness of your reproofs, even if you are insulted or persecuted. For this reason, He says:

“But if the salt loses its flavour, with what shall it be salted? It is good for nothing anymore, except to be thrown out and trampled underfoot by men.” For if the teacher loses their flavour, that is, if they do not reprove and preserve, but become foolish, how will they be corrected? Thus, they are cast out from the dignity of teaching and trampled upon, meaning they are despised.

“Te olette maan suola.” Profeetat lähetettiin yhdelle kansalle, mutta te olette koko maan suola: opetuksillanne ja kehoituksillanne säilötte niitä, jotka ovat kevytmielisiä, jotteivät he synnytä loppumattomia matoja. Älkää menettäkö kehoitustenne terävyyttä, vaikka teitä loukattaisiin ja vainottaisiin. Siksi hän sanoo: “Jos suola menettää makunsa, millä se saadaan suolaiseksi? Se ei enää kelpaa muuhun kuin pois heitettäväksi ja ihmisten tallattavaksi.”

Jae 14:

« Ὑμεῖς ἐστε τὸ φῶς τοῦ κόσμου. » Πρότερον ἄλας, καὶ τότε φῶς. Ὁ γὰρ ἐλέγχων τὰ κρυφῇ πραττό μενα, ἐκεῖνός ἐστι φῶς. Πᾶν γὰρ τὸ φανερούμενον, φῶς ἐστίν. Οὐκ ἔθνος δὲ ἐν ἐφώτισαν οὗτοι, ἀλλὰ τὸν κόσμον. « Οὐ δύναται πόλις χρυσῆναι ἐπάνω ὄρους κειμένη. ὁ Παιδεύει αὐτούς, ἐναγωνίους εἶναι, καὶ ἀκριβεῖς περὶ τὸν βίον, ὡς παρὰ πάντων βλέπεσθαι μέλλοντας. Μὴ γὰρ νομίσητε, φησὶν, ὅτι ἐν γωνίᾳ κρυφήσεσθε, ἀλλὰ περίβλεπτοι ἔσεσθε, ὥστε βλέπετε πῶς ἀμώμως ζήσεσθε, ἵνα μὴ καὶ ἐτέρους σκανδαλίζητε.

Vos estis lux mundi. Prius sal et unc lax. Qui enim reprehendit quæ occulte fiunt, ille lux est. Omne enim quod manifestat lux est : non gentem autem unan illustraverunt illi , sed mundum. Non potest

civitas occultari , quæ supra montem sita est. . Docet cos , ut durent in certa mine, et diligentem vitæ suæ rationem habeant , ut ii in quos omnes spectant. Ne igitur putetis, in quit, quod in angulo latituri sitis , sed spectabiles eritis, et ideo videte quomodo citra maculam agalis vitam , ut ne et aliis offendiculo sitis.

VERS. 15. Neque accendunt lucernam, et ponunt

«Οὐδὲ καίουσι λύχνον , καὶ τιθέασιν ὑπὸ τὸ μόδιον ,

eam sub modium , sed super candelabrum , et lucet B ἀλλ' ἐπὶ τὴν λυχνίαν , καὶ λάμπει πᾶσι τοῖς ἐν τῇ οἰκίᾳ . . Ἐγὼ μὲν, φησὶν , ξψα τὸ φῶς , τὸ δὲ μὴ omnibus qui in domo sunt. . Ego enim accendi la σβεσθῆνα ; τὴν χάριν, τῆς ὑμετέρας ἔστω σπουδῆς , ὡς men , vestri autem sit officii , ne gratiaextinguatur, ita ut et aliis luceat fulgor vitæ vestræ. Inquit ἂν καὶ τοῖς ἄλλοις λάμπη ἢ λαμπρότη ; τοῦ ὑμετέρου enim : βίου . Φησὶ γοῦν · VERS. 16. Sic luceat lux vestra coram homini « Οὕτω λαμψάτω τὸ φῶς ὑμῶν , ἔμπροσθεν τῶν ἂν θρώπων , ὅπως ἴδωσιν ὑμῶν τὰ καλὰ ἔργα , καὶ tus, ut videant opera vestra bona , et glorificent Patrem vestrum qui in cœlis est. Non dixit, Vos δοξάσωσι τὸν Πατέρα ὑμῶν τὸν ἐν τοῖ ; οὐρανοῖς . » ostendetis virtutem ; hoc enim non esset bonum , Οὐκ εἶπεν, ὅτι Ἵμεῖς ἐπιδεικνύετε τὴν ἀρετὴν (τοῦτο sed, Illa cola luceat, ut et inimici vestri aduarentur, et glorificent, non vos , sed Patrem vestrum . Et si ita operamur virtutem, in gloriam Dei oportet eam uperari , non in nostram . VERS. 17. Ne existimetis quod venerim ad destrucndam legem vel prophetas : non veni ut de struam , sed ut adimpleam. Quoniam ipse novas leges introducturus erat , ut ne putetur quod Deo

γὰρ οὐ καλόν) , ἀλλ' ἐκείνη μόνη λαμψάτω , ὥστε καὶ τοὺς ἐχθροῦ ; ὑμῶν θαυμάζειν , καὶ δοξάζειν , οὐχ ὑμᾶς , ἀλλὰ τὴν Πατέρα ὑμῶν . “Ὡστε ἐὰν πράττωμεν ἀρετὴν , εἰς δόξαν δεῖ τοῦ Θεοῦ ταύτην πράττειν, οὐκ εἰς ἡμετέραν. « Μὴ νομίσητε , ὅτι ἦλθον καταλύσα : τὸν νόμον C ἢ τοὺς προφήτας · οὐκ ἦλθον καταλύσαι, ἀλλὰ πληρῶται . ὁ Ἐπειδὴ ἔμελλεν αὐτὸς νόμους εἰσάγειν καινού ;, ἵνα μὴ νομίσωσιν ὅτι ἀντίθεός ἐστι , φησί ,

adversarius sit , dixit prius occurrens prave quo rundam suspicioni, quod non destruat , seal magis adimpleat legem . Quomodo autem adimplevit ? Pri urum quidem, quia perfecit omnia que de eo præ dixerunt propheta. Ideo et evangelista subinde di cit : · Ut impleatur quod dictum est de co per prophetam. Deinde et omnia mandata legis im plevit. Peccatum enim non fecit neque inventus est dolus in ore ejus 13. Quin et alia ratione ,

προθεραπεύων τὴν τῶν πολλῶν ὑπόληψιν , ὅτι Οὐκ ἦλθον καταλύσαι τὸν νόμον , ἀλλὰ μάλλον πληρῶσαι . Πῶς δὲ ἐπλήρωσε ; πρῶτον

μὲν ὅτι , ὅσα εἶπον περὶ αὐτοῦ οἱ προφῆται, ἐποίησε . Διὸ καὶ ὁ εὐαγγελιστὴς συχνάκις λέγει . Ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ τοῦ προφήτου . » Ἀλλὰ καὶ τὰς τοῦ νόμου ἐντολὰς πάσας ἐπλήρωσεν . ὁ Ἀμαρτίαν γὰρ οὐκ ἐποίησεν , οὐδὲ εὐρέθη δόλος ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ . Καὶ ἄλλως δὲ ἐπλήρωσε τὸν νόμον, τουτέστιν , ἀνεπλήρωσεν . ὅσα

adimp'evit legem , hoc est denuo implevit : quæ γὰρ ἐκεῖνος ἐσκιαγράφητε, ταῦτα οὗτος τελείως ἐξω cunque 26 enim illa adumbravit , ca lic perfecte γράφησεν . Ἐκεῖνο ; τὸ, « Μὴ φονεύσῃ ; · , οὗτος , τὸ depinxit . Illa dixit , ο Ne occidus : » hic vero D Μηδὲ θυμωθῆς εἰκῇ . Ὡσπερ καὶ ὁ ζωγράφος, οὐ dixit , Ne temere irascaris . Sicut et pictor non καταλύει τὴν σκιαγραφίαν , ἀλλὰ μᾶλλον ἀναπληροῖ. corrumpit lineamenta prima , sed magis illustrat et adimplet. Amen aflirma Amen dico vobis. VERS. 18. « Ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν . Τὸ Ἀμὴν, βεβαιωτικόν liva particula est pro , Etiam dico vobis . 4 Donec ἐστὶν , ἀντὶ τοῦ , Ναὶ λέγω ὑμῖν. 4 Ἔως ἂν παρέλθῃ ὁ prætereat cœlum et terra , iota unum aut apex unus οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ , ἰῶτα ἐν ἡ μία κεραία οὐ μὴ παρ non præteribit ex lege, quoad omnia facta fuerint. > ἔλθῃ ἀπὸ τοῦ νόμου , ἕως ἂν πάντα γένηται . ο Δί Ostendit hic, quod mundus præterit et transfigura κυνσιν ἐνταῦθα ὅτι ὁ κόσμος παρέρχεται καὶ μετα σχηματίζεται . Λέγει τοίνυν ὅτι ἕως οὗ συνίσταται tur. Dicit igitur quod quamdiu subsistit universum , ncque minima littera e lege transibit . Alii autem , τὸ πᾶν , οὐδὲ τὸ ἐλάχιστον γράμμα ἐκ τοῦ νόμου jota et apicem decem legis præcepta dicunt, alii παρέλθοι . “Ἄλλοι δὲ τὸ ἰῶτα καὶ τὴν κεραίαν, τὰς aatem crucem nam crucis iota est rectum lignum, ἦκα τοῦ νόμου ἐντολὰς φασιν· ἄλλοι δὲ, τὸν σταυρόν

1^a | Petr. 11, 22 , ·

193

ENARRATIO IN EVANGELIUM MATTHEI - CAP. V.

194

τοῦ γὰρ σταυροῦ , ἰῶτά ἐστὶ τὸ ὀρθὴν ξύλων, καὶ A et apex transversum : quo sensu dicit quod ea qua de cruce dicta sunt, implebuntur .” κραία τὸ πλάγιον . Φησὶ τοίνυν ὅτι τὰ περὶ τοῦ σταυροῦ εἰρημένα , πληρωθήσεται . · 0; ἐὰν οὖν λύσῃ μίαν τῶν ἐντολῶν τούτων τῶν ἐλάχιστων, καὶ διδάξῃ οὕτω τοὺς ἀνθρώπους , ἐλάχιστος κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν. ο Ἐλάχιστος ἐντολὰς λέγει , ἅς μέλλει αὐτὲς παρα δοῦναι · οὐ γὰρ τὰς νομικάς . Ονομάζει δὲ αὐτὰς ἐλάχιστας , διὰ ταπεινώσιν , ἵνα καὶ σὲ παιδεύσῃ μετριοφρονεῖν ἐπὶ ταῖς διδασκαλίαις . Ἐλάχιστος δὲ κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ , ἀντὶ τοῦ , ἐν τῇ ἀναστάσει ἔσχατος καὶ ἀπερρίμμενος εἰς γένναν. Οὐ γὰρ εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν εἰσελεύσεται,

ἄπαγε · ἀλλὰ βασιλείαν , τὴν ἀνάστασιν νόει . ο Ὅς δ' ἂν ποιήσῃ καὶ διδάξῃ , οὗτος μέγας κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν . » Πρῶτον τ?, ποιήσῃ , καὶ τότε τὸ , διδάξῃ · πῶς γὰρ ἄλλον ὀδηγήσω εἰς ὁδὸν ἣν οὐ διώδευσα ; Πάλιν δὲ ἐὰν ποιῶ μὲν ἐγὼ , οὐ διδάσκω δὲ , οὐκ ἔχω τοσοῦτον μισθόν · πολλάκις δὲ καὶ κατὰ κρισιν , ὅταν διὰ φθόνον ἢ ἔκνον οὗ διδάσκω . Λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι ἐὰν μὴ περισσεύσῃ ὑμῶν ἡ δικαιοσύνη πλεον τῶν Γραμματέων καὶ Φαρισαίων , οὐ μὴ εἰσέλθῃτε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν . » Δικαιοσύνην λέγει τὴν πᾶσαν ἀρετὴν · ὡς τὸ , ο Δίκαιος ἦν Ἰωβ , ὅσιος , ἄμεμπτος ; » Φρίζον οὖν , ἄνθρωπε , ἐννοήσας πόσον ἀπαιτούμεθα . Εἴτα διδάσκει ἡμᾶς ,

VERS. c 19. Quisquis igitur solverit unum ex nian datis his minimis, et docuerit sie homines, minimus vocabitur in regno cœlorum . Minima mandata dicit, quæ ipse traditurus erat , non legalia . Nomi nat autem ea minima, propter humilitatem : ut et te instrual modeste docendo loqui. Minimus autem vocabitur in regno, loc est , in resurrectione ulti mus et abjectus in gehennam : non enim in regnuin calorum ingredietur , apage ; sed regnum resurre ctionem intellige. Quisquis autem fecerit et docue rit , hic magnus vocabitur in regno calorum . Primum ponit , fecerit : postea , docuerit , quomodo B enim alium inducam in viam , qua nunquarn trans ivi ? Ceterum si fecero , et non docuero, mon ha bebo tantam mertedem : sarpe etiam et condemna tionem, si quando propter invidiam vel negligentiam non docuero .

πῶς ἂν περιτεύσωμεν · καὶ καταλέγει τὰς ἀρετάς .

VERS . 20. . Dico enim vobis quod nisi abunda verit justitia vestra plus quam Scribarum et Phari sæorum , non intrabitis in regnum cœlorum. > Justitiam dicit omnem virtutem : sicut et cum dicitur, Justus erat Job , pius, irreprehensibilis. Hor resce, homo, animadvertens quanta a nobis repe tantur. Deinde docet nos quomodo abundemus, et enumerat virtutes.

« Ἑκούσατε ὅτι ἐρρέθη τοῖς ἀρχαίοις · Οὐφονεύσεις· VERS. 21. . Audistis quod dictum sit priscis , Non ὃς δ' ἂν φονεύσῃ , ἐνοχος ἔσται τῇ κρίσει . » Τὸ παρὰ occides ; quisquis autem occiderit , obnoxius erit C εἶμος ἐρρέθη , οὐ λέγει . Εἰ γὰρ εἶπεν , ὅτι Ὁ μὲν “ judicio . . lloc a certo quodam esse dictum nou Πατήρ μου εἶπε τοῖς ἀρχαίοις , ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν , dicit. Si enim dixisset, quod Pater meus dixerit ἔδοξεν ἂν ἀντινομοθετεῖν τῷ Πατρί . Πάλιν εἰ εἶπεν , priscis , ego autem dico vobis , videri posset di ὅτι Ἐγὼ εἶπον τοῖς ἀρχαίοις , δυσπαράδεκτος ἂν ἐγέ versam a Patre legem ponere. Iterum autem si νετο. Ἀορίστως οὖν λέγει , ὅτι ὁ Ἐρρέθη τοῖς ἀρχαίοις ; dixisset, Ego dixi priscis, ægre acceptus fuisset δείκνυσι δὲ ὅτι ἐπαλαιώθη ὁ νόμος , ἐν τῷ εἰπεῖν , ὅτι sermo . Indefinite igitur dixit, Dictum est antiquis : • Ἐρρέθη τοῖς ἀρχαίοις · ἐπεὶ δὲ λοιπὸν ἐπαλαιώθη ,

per hoc autem quod dicit, dictum est antiquis, os καὶ ἐγγύς ἐστιν ἀφανισμοῦ, δεῖ ἀφεῖναι αὐτὸν καὶ tendit antiquatam esse legem : quoniam autem vc δραμεῖν ἐπὶ τὰ νέα . tera nune antiquata sunt , et ferue abofita , oportet, omissis illis, currere ad nova . < Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν , ὅτι πᾶς ὁ ὀργιζόμενος τῷ VERS. 92. c Ego autem dico vobis , Omnis qui ἀξελοφῶ αὐτοῦ εἰκῇ , ἔνοχος ἔσται τῇ κρίσει , » Οἱ irascitur fratri suo temere , obnoxius erit iudicio. » μὲν προφητῇ μέλλοντες προφητεύειν ἔλεγον · Τάδε Prophete dicturi futura dicebant, Hæc dicit Domi λέγει Κύριος · ὁ δὲ Χριστὸς , Ἐγὼ λέγω, δεικνύων τὸ mus : Christus autem , Ego dico , ostendens divinita ἐξουσιαστικὸν τῆς θεότητος . Οἱ μὲν γὰρ , δοῦλοι " D is auctoritatem . 27 Illi enim servi erant , ipse au ὁ δέ , Υἱός , καὶ τὰ τοῦ Πατρὸς ; πάντα ἔχων . Ὁ ὅρ . tem Filius omnia quæ sunt Patris in se possidens. γιζόμενος δὲ τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ εἰκῇ , ἐκεῖνος κατα Qui irascitur fratri suo temere, ille condemnatur : κρίνεται · ἐὰν δέ τις ὀργίζεται εὐλόγως καὶ ἐπὶ si autem quis irascitur, ratione justa motus, et nt παιδεία καὶ κατὰ ζῆλον πνευματικὸν , οὐ κατακρι · alium erudiat , et spirituali zelo , non condemnabi θήσεται · καὶ ὁ Παῦλος γὰρ, ὀργῆς ῥήματα ἐφθέγα tur. Unde et Paulus verba iræ locutus est ad Ely. ξατο πρὸς Ἐλύμαν τὸν μάγον , καὶ πρὸς τὸν ἀρχιε mam magum et ad pontificem : non temere qui ρέα, οὐ μὴν εἰκῇ, ἀλλὰ κατὰ ζῆλον . Τότε δὲ εἰκῇ dem , sed zelo . Tuc autem temere irascimur , ὀργιζόμεθα , ὅταν διὰ χρήματα ἢ δίζαν . ο ὕς δ' ἂν quando propter opes vel gloriam. Quicumque vero dixerit fratri suo, Rhaca, obnoxius erit concilio. > εἶπη τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ , Ῥακά , ἔνοχος ἔσται τῷ συν εδρίῳ. » Συνέδριον, τὸ δικαστήριον τῶν Ἑβραίων φησί. Concilium vocat Hebræorum tribunal. Rhaca vero significat idem quod Tu : ut cum ad aliquem con Tὸ δὲ , ο Ρακά , ο σημαίνει ἀντὶ τοῦ , σύ · ὥσπερ ἔθως temptum a uobis dicimus, Abi tu . Vuleus igitur nos ον ἔχομεν λέγειν πρὸς τινὰ καταφρονούμεν ὑφ' ἡμῶν· et de parvis sollicitos esse, et nos invicem venerari, Απελθε σύ . Θέλων οὖν παιδεῦσαι ἡμᾶς καὶ περὶ τὰ

μικρὰ ἀκριῶς εἶναι, καὶ ἀλλήλους τιμῇν , παραινεῖ

almost herum . Quidam

dicunt Rhaca Syriace et

196 THEOPHYLACTI BULGARIE ARCHIEP. 135 indignativum el reaphivum quiddam signare . Quie- A ταῦτα . Τινὲς δὲ τὸ, ο Ῥακά , Συριστί , κατάπτυστέν φασι σημαίνειν . "Οστις οὖν ὑδρίσει τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ quis igitur injuria affecerit fratrem suum , contn κατάπτυστον , ἔνοχος ἔσται τῷ συνεδρίῳ τῶν ἀγίων s s um melia invaden , obnoxii erit concilio sanctor ἀποστόλων , ὅτε καθίσουσι κρίνοντες τὰς δώδεκα apostolorum , quando sedebunt judicantes duodecim φυλάς . ο Ὅς δ' ἂν εἶπη , Μωρὲ , ἔνοχος ἔσται εἰς τὴν

tribus Israel. Quicumque autem dixerit, Stulte, γένναν τοῦ πυρός . » Πολλοὶ λέγουσιν: καὶ νομίζουσι reus erit gehennæ incendio . > Multi hoc grave et

durum esse putant , non est autem . Nam qui fratrem

βαρὺ εἶναι τοῦτο καὶ σκληρὸν , οὐκ ἔστι δέ . Ὁ γὰρ ἀποστερῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ λόγου καὶ φρονήσας :ως , οἷς τῶν θηρίων διαφέρομεν , πῶς οὐκ ἄξιος γενένης ; Ο γὰρ λοιδορῶν καὶ ὑβρίζων , τὴν ἀγάπην διαλύει .

suum ratione et prudentia , quibus a brutis discre = pauus, privat , quomodo non dignus gehennae? Et enim qui scommatis et contumeliis persequitur , ἥτις διαλυθεῖσα , συναναιρεῖ τὰς ἀρετὰς , ὥστε charitatem destruit : qua destructa , simul omnes tolluntur virtutes : sicut omnes conservantur , ea καὶ παροῦσα συνιστᾷ τὰς ἀρετὰς οὖν πάσας καταλύει ὁ ὑβρίζων , ἐν τῷ τὴν ἀγάπην διασπᾷ . Ωστε salva . Dissolvit igitur omnes virtutes , qui contumelia proximum afficit , dum charitatem dilacerat : εἰκότως ἄξιος τοῦ πυρός ; et proinde ignis incendio dignus fuerit . • Ἐὰν οὖν προσφέρῃς τὸ δῶρόν σου ἐπὶ τὸ VERS. 23, 24. Si ergo obtuleris munus tuum B ἥριον, κάκεῖ μνησθῆς , ὅτι ὁ ἀδελφός σου θυσιαστὴς ad altare , et illic recordatus fueris, quod frater tuus habet aliquid adversum te, dimitte illic munus ἔχει τι κατὰ σοῦ , ἄφες ἐκεῖ τὸ δῶρόν σου ἔμπροσθεν τοῦ θυσιαστηρίου , καὶ ὑπάγε , πρῶτον διαλλάγηθι tuum ante altare et abi, prius reconciliare fratri tuo , et tunc veniens offer munus tuum . Conte τῷ ἀδελφῷ σου , καὶ τότε ἐλθὼν πρόσφερε τὸ δῶρόν σου . » Καταφρονεῖ ὁ Θεός ; τῆς οἰκείας τιμῆς, ἵνα mnit Deus proprium honorem , tantum ut nos dili ἡμεῖς μόνον ἀγαπῶμεν . Ἐὰν δὲ ἔχη τι κατὰ σοῦ ὁ gamus. Cum autem dixisset , Si habuerit aliquid ἀδελφός σου εἰπὼν, οὐδὲν ἄλλο προσέθηκεν . Εἴτε γὰρ contra te frater tuus, nihil aliud apposuit . Sive δικαίως εἴτε ἀδίκως ἔχει , διαλλάγηθι . Καὶ οὐκ εἶπεν , enim juste sive injuste habeat, reconciliare . Et non dixit, Si habes tu contra illum, sed Si quid habet Ἐὰν ἔχῃς σὺ κατ' ἐκείνου , ἀλλ' , Ἐὰν ἔχη ἐκεῖνός τι ille contra te, conare ut ipsum ad amicitiam reduκατὰ σοῦ , σπούδασον αὐτὸν φιλιῶσαί σοι . Προστάττει cas. Praecipit autem dimittendum donum , ut tibi δὲ ἀφεῖναι τὸ δῶρον , ἵνα σοι ἀνάγκην ἐνθήσῃ τοῦ necessitatem imponat reconciliandi, et tu si volue καταλλαγήναι . σὺ γὰρ θέλων προσενεχθῆναι τὸ δῶ ris offerre donum , cogaris reconciliari . Docet etiam ρόν σου , ἀναγκασθήσῃ διαλλαγῆναι . Αμα δὲ δει interim charitatem verum esse sacrificium . κνύει ὅτι ἡ ἀγάπη ἐστὶν ἡ ὄντως θυσία . C VERS . 25, 26. < Esto benevolus adversario tuo • Ἰσθι εὐνοῶν τῷ ἀντιδίκῳ σου ταχὺ , ἕως ὅτου cito, quandiu es in via cum eo, ne quando te tra εἴ ἐν τῇ ὁδῷ μετ' αὐτοῦ , μήποτε σε παραδῷ ὁ dat adversarius judici , et judex te tradat ministro , ἀντίδικος τῷ κριτῇ , καὶ ὁ κριτής σε παραδῷ τῷ et

in carcerem conjiciaris . Amen dico tibi , ne tuiquam exhibis illinc, donec reddas ultimum quadrans

ὑπηρέτη , καὶ εἰς φυλακὴν βληθήσῃ . Ἀμὴν λέγω σοι, οὐ μὴ ἐξέλθῃς ἐκεῖθεν, ἕως ἂν ἀποδώσῃς τὸν τεμ . » Nonnulli putant adversarium dici diabolum , ἔσχατον κοδράντην . » Τινὲς νομίζουσιν ἀντίδικον viam autem vitam : Dominum vero admonere, ut λέγεσθαι τὸν διάβολον , ὁδὸν δὲ τὸν βίον : παραινεῖν quamdiu in hac vita es, descendas a diabolo, ne postea τὸν Κύριον οὕτως · “Ἐὼς οὗτοι εἴ ἐν τῷ βίῳ τοῦ σταθμοῦ te de peccato arguere, quasi aliquid de τῷ , διαλύθῃτι πρὸς τὸν διάβολον, ἵνα μὴ ἔχῃ ὥστε suo habentem , tuncque poenae tradaris usque ad rem ἐλέγχειν σε περὶ ἀμαρτίας , ὡς ἔχοντά τι τῶν pro peccatis corrigendis . ultimum quadrantem ἐκείνου , καὶ τότε παραδοθῆς τῇ κολάσει , ἄχρι καὶ Quadrans habet duo minuta. At tu intellige, 28 τῶν ἐσχάτων ἀμαρτημάτων εὐθυνόμενος . Κοδράντης quod etiam de adversariis qui hic sunt, dicat : per γὰρ ἐστὶ δύο λεπτά . Σὺ δὲ νόει ὅτι καὶ περὶ τῶν hoc admonens , ne iudicio contendas, et ita a divi ἐνταῦθα ἀντιδίκων λέγει τοῦτο , παραινῶν μὴ δικάῃ η̅ζεσθαι , καὶ ἀπὸ τῶν θείων ἔργων περισπᾶσθαι . nis operibus avellaris , Etiam si injuria affectus D fueris, inquit, ne abeas ad tribunal : sed in via Kān γὰρ ἡδικήθῃς, φησί , μὴ ἀπέλθῃς εἰς δικαστή litem solve, ne ob potentiam adversarii graviora ριον · ἀλλ’ ἐν τῇ ὁδῷ διαλύθῃτι , μήποτε χεῖρονα πάθῃς διὰ τὴν δυναστείαν τοῦ ἀντιδίκου . patiaris. VERS . 27. c Audistis quod dictum sit, Ne me · Ἠκούσατε ὅτι ἐρρέθη · Οὐ μοιχεύσεις . » Ἄλλῃ cleris . . Aliud est machia , aliud scortatio : no μοιχεία, καὶ ἄλλο πορνεία · μοιχεία μὲν , ἡ εἰς ὕπαν chia enim est cum conjugata , scortatio vero cum δρον · πορνεία δὲ , ἡ εἰς ἀπολελυμένην . soluta. VERS. 28. . Ego autem dico vobis , quod quicunque aspexerit mulierem ad concupiscendum eam , jam adulterium commisit cum ea in corde suo. >

· Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν , ὅτι πᾶς ὁ βλέπων γυναῖκα πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι αὐτῆς , ἤδη ἐμοίχευσεν αὐτήν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ . οὗτος ἐστίν, ὁ ἰστάμενος καὶ

Hoc est, qui stat, et curiose aspectat , et accendit concupiscentiam suam videndo , et iterum videt , ut

περιεργαζόμενος , καὶ ἀνάπτων τὴν ἐπιθυμίαν ἀπὸ τοῦ βλέπειν, καὶ πάλιν βλέπων πρὸς τὸ πλεῖον ἐπι

magis eam concupiscat , hic (a) malum perfecit jam θυμῆσαι , ὁ τοιοῦτος τὸ κακὸν ἀπῆρτισεν ἤδη ἐν τῇ (α) Edit. Lut. Talis animo . Sed hic textui magis consonal .

ENARRATIO IN EVANGELIUM MATTH.EL. -CAP . V. 198 197 καρδίᾳ αὐτοῦ . Εἰ δὲ τὸ ἔργον οὐκ ἐπέθηκε , τί τοῦτα ; A in vorile. Quod si opus non addidit, quid hoc ? Οὐκ ἴσχυεν · ἐπεὶ ἂν ἰσχύσῃ ,

παραυτίκα τὸ κακὸν Nou potuit : quia si potuisset , statim malum
 per τελέσει . Πλὴν γίνωσκε ὅτι κἂν ἐπιθυμήσωμεν , εἴτα petrasset .
 Verum cognosce , quod et si concupisca κωλυθῶμεν πράξει τὸ ἔργον ,
 πρόδηλον ὅτι ὑπὸ τῆς mus, deinde prohibeamur facere opus, signum
 χάριτος ἐσκεπάσθημεν . Καὶ αἱ γυναῖκες δὲ, ἐὰν est quod manifeste
 a gratia protecti fuerimus . Ita καλλωπίζονται διὰ τὸ ἀρέσαι τισί,
 κἂν μὴ ἀρέσω · et mulieres duin se ornaut, ut aliquibus placeant, σιν,
 ὅμως ἐκεῖναι τὸ φάρμακον ἐκέρασαν , κἂν μηetiamsi non placeant,
 attamen pharmacum miscue runt , etiamsi nullus bibat. δεῖς πίνῃ .
 VERS . 29 , 50. . Et si oculus tuus dexter offin · Ἐὰν δὲ ὁ ὀφθαλμός
 σου ὁ δεξιὸς σκανδαλίζῃ σε, diculo tibi fuerit, erue illum et aljice a te.
 Utile Ἐξελε αὐτὸν , καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ . Συμφέρει γάρ σοι , enim tibi
 est ut pereat unum ex membris tuis, et ἵνα ἀπόληται ἐν τῶν μελῶν
 σου , καὶ μὴ ὅλον τὸ non tolum corpus mittatur in gebennam . Et si
 σῶμά σου βληθῇ εἰς γέενναν. Καὶ εἰ ἡ δεξιὰ σου χεὶρ σκανδαλίζῃ
 σε , ἔκκοπον αὐτήν , καὶ βάλε ἀπὸ dextera manus tua obstiterit tibi
 , amputa eam et projice abs te expedit enim tibi ut pereat unum σοῦ.
 Συμφέρει γάρ σοι, ἵνα ἀπόληται ἐν τῶν μελῶν σου , καὶ μὴ ὅλον
 τὸ σῶμά σου βληθῇ εἰς γέενν B membrorum tuorum , et non totum
 corpus tuum ναν. ο Οφθαλμὸν καὶ χεῖρα ἀκούων, μὴ νόμιζε ” conji-
 ciatur in gehennam . » Oculum et manum at diens, ne existimes de
 membris his dici , non en’m περὶ τῶν μελῶν τοῦτο λέγεσθαι· οὐ γὰρ
 ἂν προσ apposuisset, dexter et dextera : sed de his qui videt ἔθηκε
 τὸ, ὁ δεξιὸς καὶ ἡ δεξιὰ · ἀλλὰ περὶ τῶν tur esse amici , et nocent
 nobis . Ut , exempli gratia , δοκούντων φίλων καὶ βλαπτόντων ἡμᾶς
 · οἶον · ἔστι adolescens, cuisunt amici intemperantes , a quibus τι
 ; νέος , ἔχων φίλους ἀκολάστους , καὶ βλάπτεται· damnum accepit
 : Hos igitur amputa, inquit. For Τούτους οὖν ἀπότεμνε , φησί· τάχα
 μὲν γὰρ κάκει tassis enim et illos servabis, ubi hoc persenserint :
 νους σώσεις , εἰς αἴσθησιν ἐλθόντας· εἰ δὲ μή , κἂν quod si minus,
 certe vel teipsum . Si autem amas σεαυτὸν . Εἰ δὲ στέργεις τὴν πρὸς
 ἐκείνους φιλίαν , illorum amicitiam, utrique peribitis. ἀμφότεροι
 ἀπολεῖσθε . VERS. 31. Dictum est autem, quod Quicumque Ἐρρέθη
 δὲ , ὅτι Ὃς ἂν ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα dimiserit uxorem suam, det ei
 repudiarium. > αὐτοῦ, δότω αὐτῇ ἀποστάσιον. » Μωϋσῆς ἐκέλευσεν,

Muses jussit , si quis oderit uxorem suam , separe ἐάν τις μισῇ
 τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, χωρίζεσθαι αὐτῆς , ἵνα μὴ χεῖρόν τι γένηται ·
 μισουμένη γὰρ, ἴσως ἂν tur ab ea, ut ne quid gravius contingat. Nam
 cum odio habetur, fortassis occidi posset. Dare autem καὶ ἐφονεύθῃ
 · διδόναι δὲ τῇ διαζευγνυμένη γραμ ματεῖον ἀπολυτικὸν , ὃ ἐκαλεῖτο
 ἀποστάσιον · ὥς ἂν C jubet dimissæ libellum absolutorium , quem
 vocat μηκέτι ἐπ’ αὐτὸν ἐπανέλθῃ , καὶ ἐκ τούτου γένηται ” repudiar-
 ium, ita ut jam non id ipsum acedat , et a ex hoc fiat confusio, viro al-
 teri cohabitante . σύγχυσις , ἐτέρᾳ συνοικοῦντος τοῦ ἀνδρός . VERS.
 52. Ego autem dico vobis, quod quisquis • Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν , ὅτι πᾶς

ὁ ἀπολύων τὴν dimiserit uxorem suam , excepta fornicationis causa , ποιεῖ πορνείας λόγου , αὐτοῦ παρεκτὸς γυναιῖκα facit eam mochari : et qui dimissam duxerit, αὐτὴν μοιχᾶσθαι· καὶ ὃς ἂν ἀπολελυμένην γαμήσῃ , m.cchatur. » Non solvit Mosaica , sed corrigit , exter μοιχᾶται. . Οὐ λύει δὲ τὰ Μωσαϊκά , ἀλλὰ διορθοῦ rens virum, ut ne absque causa odio habeat uxo ται , ἐκφοδῶν τὸν ἄνδρα , ἵνα μὴ ἀλόγως μισῇ τὴν rem. Nam si justa de causa dimiserit eam, nempe γυναιῖκα . Ἐὰν γὰρ ἀπολύσῃ αὐτὴν εὐλόγως , τοὺς fornicantem , nuhi condemnationi est obnoxius. ἐστὶ, πορνεύσασαν , ἀκατάκριτός ἐστιν . εἰ δὲ χωρὶς πορνείας, κατὰκριτος · ἀναγκάζει γὰρ αὐτὴν μοι Quod si absque fornicationis causa, condemnandus χᾶσθαι . Ἀλλὰ καὶ ἡ δεχόμενος ταύτην , μοιχός ἐστιν . est , cogit enim eam moechari : sed et qui accipit Εἰ γὰρ μὴ ἐδέξατο , ἐπανεστρεψεν ἂν ἐκείνη , καὶ eam ; macchus est. Nisi enim ille accepisset , reliis ὑπετάγη τῷ ἀνδρί . Τὸν γὰρ Χριστιανὸν δεῖ εἰρηνα set utique illa , et subdita fuisset viro . 29 Chri ποιὸν εἶναι καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους, καὶ πολλῶ πλέον sliuum autem oportet esse pacificum , etiam ad πρὸς τὴν ιδίαν γυναιῖκα . Dalios, et multo magis cum uxore sua pacem habere. • Πάλιν ἠκούσατε , ὅτι ἐρρέθη τοῖς ἀρχαίοις · Οὐκ VERS . 33. c lerum audistis quod dictum sit ἐπιπορήσεις , ἀποδώσεις δὲ τῷ Κυρίῳ τοὺς ὅρκους priscis , Non pejerabis , sed persolves Domino jura σου . » Τουτέστιν , Ὅταν ὁμνύης, ἀλήθευε . menta tua . . Hoc est, quando juras , vera loquere . • Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν , μὴ ὁμόσαι ὅλως, μήτε ἐν VERS. 34 , 55. < Ego autem dico vobis, uon jurara τῷ οὐρανῷ , ὅτι θρόνος. ἐστὶ τοῦ Θεοῦ · μήτε ἐν τῇ omniuo , neque per eclum , quia sedes Dei est : γῆ , ὅτι ὑποπόδιόν ἐστὶ τῶν ποδῶν αὐτοῦ · μήτε εἰς neque per terram , quia scabellum pedum ejus Ἱεροσόλυμα , ὅτι πόλις ἐστὶ τοῦ μεγάλου βασιλέως . 1 est neque per Hierosolyma, quia civitas est regis Ἐπειδὴ οἱ Ἰουδαῖοι τοῦ Θεοῦ λέγοντος ἤκουον , « Ὁ magni. . Judai quia Deum audierant dicentem , οὐρανὸς ; μοι θρόνος , ἡ δὲ γῆ ὑποπόδιον , ο ὦμνυον Culum milii thronus , terra autem scabellum , ju κατὰ τῶν τοιούτων . Ο τοίνυν Κύριος κωλύων αὐτ rabant per talia. Igitur Dominus prohibens eos , τοὺς, οὐ λέγει , ὅτι Ἐπειδὴ καλὸς καὶ μέγας ἐστὶν ὁ nou dicit, Quia pulchrum et maguun est colum , et οὐρανὸς , καὶ χρησίμη ἡ γῆ , διὰ τοῦτο μὴ ὁμνύετε · terra utilis est , ideoper ea non jurate ; sed , Quia ἐλλ ’ ἐτι ὁ μὲν θρόνος ἐστὶ τοῦ Θεοῦ , ἡ δὲ , ὑπτ cælum thronus est Dei , terra autem scabellum

199

THEOPHYLACTI BULGARIE ARCHIEP.

200

pedum ejus, ut ne sit locus idololatria Forte enim A διον , ἵνα μὴ εἰδωλολατρία χώρα , ἔξη . Εθεοποιήθη in deorum numerum relata

fuissent elementa a jυσαν γὰρ ἂν τὰ στοιχεῖα παρὰ τῶν εἰς αὐτὰ ὁμνυόντων · δ καὶ πρότερον ἐγένετο. rantibus per ea : id quod antea factum est. · Μήτε ἐν τῇ κεφαλῇ σου ὁμόσης , ὅτι οὐ δύνασαι VERs. 36. . Neque per caput tuum jurabis, quia μίαν τρίχα λευκὴν ἢ μέλαιναν ποιῆσαι. ο 'Ο Θεός non potes unum pilum album vel nigrum fácere. > Deus solus per semetipsum jurat, utpote nulli sub μόνος ὁμνύει καθ' ἑαυτοῦ, ὡς μηδενὶ ὑποκείμενος jectus : nos autem cum non simus nostræ pote statis , quo pacto per capnt nostrum jurabimus ? alterius enim est possessio. Si enim tuum est caput, muti , si potes , unum capillum . VERS. 37. " Sit autem sermo vester, Etiam etiam : nou , nom . . Ut ue dicas : Et quomodo fidem withi habebunt ? inquit : Si semper vere locutus fueris, el nunquam juraveris. Nulli enim minus creditur

ἡμεῖς δὲ οὐκ ἐξουσιάζοντες ἑαυτῶν, πῶς ἂν ὁμόσαι μεν κατὰ τῆς κεφαλῆς ἡμῶν ; ἐτέρου γὰρ τὸ κτῆμα. Εἰ γὰρ σὴ ἐστὶν ἡ κεφαλὴ , ἄλλαξον, εἰ δύνασαι, μίαν τρίχα . · Εστω δὲ ὁ λόγος ὑμῶν , ναί, ναί · οὐ,οὐ. ο 'Ἰνα 4 μὴ εἴπῃς, Καὶ πῶς πιστευθήσομαι ; φησὶν · Ἐάν ἄλ ἀληθεύῃς , καὶ μηδέποτε ὁμνύῃς. Οὐδεὶς γὰρ οὕτως ἀπιστεῖται, ὡς ὁ προχείρως ὁμνύων. ο Τὸ δὲ π ·

quam ei qui frequenter jurat. . Quod autem amplius _ρισσὸν τούτων, ἐκ τοῦ πονηροῦ ἐστι. » Τὸ ὁμνύειν , B his est, a unalo est . » Jurare (inquit) et adjicere B φησί , περισσὸν ὃν παρὰ τὸ ναὶ καὶ τὸ οὐ , τοῦ διαβό amplius ad Etiam vel Non, a diabolo est. Porro si λου ἐστίν . 'Ἀλλ' ἐρεῖς , ὅτι Καὶ λοιπὸν ὁ νόμος Μω diseris quod et lex Musis mala crit , quoniam ju rare jubet, disce quod tunc non erat malun ju rare : post Christum autem malum est, sicut et circumcidi, et ir summa , quidquid est Judaicum . Sugere enim puero convenit , viro miniine. VERS . 38. c Audistis quod dictum sit , Oculum pro oculo , dentem pro dente. Lex condescen dens permittit ut cadem quis patiatur quæ inflixit, ut ne mutuo se offendant , timore, ne eadem pas ciantur , absterriti .

σέως, κελεύων ὁμνύειν , πονηρὸς ἦν ; Μάθε οὖν , ὅτι οὐκ ἦν πονηρὸν τότε τὸ ὁμνύειν · μετὰ δὲ Χριστὸν , ἔστι πονηρόν · ὥσπερ καὶ τὸ περιτέμνεσθαι, καὶ ἀπλῶς τὸ Ἰουδαίζειν . Ἐπεὶ καὶ τὸ θηλάζειν , τοῖς μὲν παιδίοις ἀρμόζει, τοῖς δὲ ἀνδράσιν αἰσχύνῃ , · Ἐχούσατε ὅτι ἐρρέθη , Οφθαλμὸ ἀντὶ ὀφθαλμοῦ , καὶ ἰδόντα ἀντὶ ἰδόντος . ν 'Ο νόμος συγκαταβα! νων συνεχώρει τὴν ταυτοπάθειαν , ἵνα φόβῳ τοῦ τὰ ἴσα παθεῖν , μὴ ἀδικῶσιν ἀλλήλους .

VERS. 39. Ego autem dico vobis, ut ne resista · Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν , μὴ ἀντιστῆναι τῷ πονηρῷ , tis malo sed quisquis impegerit alapam in dexte ἀλλ ' ὅστις σε ραπίσει ἐπὶ τὴν δεξιὰν σιαγόνα , στρές ram tuam maxillam , obverte ei et alteram . C ψον αὐτῷ καὶ τὴν ἄλλην. ο Πονηρὸν ἐνταῦθα τὴν Malum hic diabolus vocat, qui per hominem

ορε διάβολον λέγει , τὸν διὰ τοῦ ἀνθρώπου ἐνεργοῦντα . ratur . Nou oportet igitur obsistere diabolo ? Etiam : Οὐ δεῖ οὖν ἀντίστασθαι τῷ διαβόλῳ ; ναί : ἀλλ' οὐχὶ at non est percipiendum , sed sustinendum . Non διὰ τοῦ ἀντιπλήττειν , ἀλλὰ διὰ τοῦ ὑπομένειν . Οὐ γὰρ πυρὶ σβέννυται πῦρ , ἀλλ' ὕδατι . Μὴ νόμιζε δὲ enim igni exstinguitur ignis , sed aqua . Ne existimes autem quod loquatur solum de percussione maxil ὅτι περὶ τῆς εἰς τὴν σιαγόνα πληγῆς λέγει μόνης , lar , sed de omni alio malo quod infligitur . ἀλλὰ καὶ περὶ πάσης ἄλλης καὶ παντὸς ἀπλῶς δεινοῦ . VERS. 40. < Et ei qui vult tecum judicari , et tu nicam tuam tollere , permitte ei et pallium . >

• Καὶ τῷ θέλεντί σοι κριθῆναι , καὶ τὸν χιτῶνά σου λαβεῖν , ἄφες αὐτῷ καὶ τὸ ἱμάτιον . » Ἐὰν εἰς

Etiam si quando te ad iudicem trahat et obturbet , tune dimitte ei pallium : non si simpliciter petat . Tunica proprie dicitur quam subuculam vel indu

δικαστήριόν σε ἔλκη καὶ ὀχλῇ , ἄρες αὐτῷ καὶ ἱμάτιον . οὐκ ἔαν ἀπλῶς ζητῇ . Χιτῶν δὲ κυρίως , τὸ παρ' ἡμῖν λεγόμενον ὑποκάμισον . ἱμάτιον δὲ , τὸ ἐπιβαλλόμενον . πλὴν καὶ αὐτ' ἀλλήλων τὰ ὀνόματα λέγονται . • Καὶ ἔστι ; σε ἀγγαρεύσει μίλιον ἔν , ὑπάγε μετ' D αὐτοῦ δύο . » Τί λέγω , φησὶν , ἱμάτια καὶ χιτῶνας ; καὶ αὐτὸ τὸ σῶμά σου δὸς τῷ ἀδίκῳς ἔλκοντι , καὶ πλέον , ἢ ἐκεῖνος βούλεται , ποιήσων . • Τῷ αὐτοῦ τί σε δίδου , καὶ τὸν θέλοντα ἀπὸ σοῦ δανείσασθαι , μὴ ἀποστραφῇς . » Κἂν ἐχθρὸς , καν φίλος , κἂν ἄπιστος , εἴτε χρήματα ζητεῖ , εἴτε ἄλλην βοήθειαν . Δάνεισμα δὲ , οὐ τὸ σὺν τόκῳ λέγει , ἀλλὰ

sium vocamus : pallium , quo illam quamvis sæpe alia pro aliis dicantur,

legimus :

VERS.41.. Et qui te adegerit ad milliarium unum , vade cum eo duo . Quid dico , 30 inquit , tui cam et pallium ? etiam corpus tuum da ei qui te injuste trahit , et amplius quam ille vult , facito . VERS. 42. o Peteuta abs te , da : et volenteur a te mutuum accipere , ue averseris . Sive amicus , sive inimicus , sive iulidelis , sive pecunias petat , sive auxilium aliud . Mutuum autem non cum fœnore dicit , sed simpliciter usum . Nam usura mutuum dabant .

et in lege absque

VERS . 45 , 44. c Audistis quod dictum est , Diliges proximum tuum , et odio habebis inimicum tuum . Ego autem dico vobis , Diligite inimicos vestros . > Venit ad verticem virtutum : quid enim illo majus ? Nou est autem impossibile . Moses enim et Paulus Ju

τὴν ἀπλῶς χρῆσιν . Ἐπεὶ καὶ ἐν τῷ νόμῳ χωρὶς τόκου ἐδάγειζον . •

Ἦκούσατε ὅτι ἐρξέθη · Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου , καὶ μισήσεις τὸν ἐχθρόν σου · ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν · Ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν . » Ἐφθασεν ἐπὶ τὴν κορυφὴν τῶν ἀρετῶν · τί γὰρ τούτου μεῖζον ; Οὐκ ἀδύνατον δέ . Μωσῆς γὰρ καὶ Παῦλος τοῦ ; κατ' αὐτῶν

ENARRATIO IN EVANGELIUM MATTHEL – CAP. VI.

201

202

λυττώντας Ἰουδαίους, ὑπὲρ ἑαυτοὺς ἠγάπησαν, καὶ Ἄ πάντες οἱ ἅγιοι τοὺς ἐχθροὺς αὐτῶν. ὁ Εὐλογεῖτε τοὺς καταρωμένους ὑμᾶς , καλῶς ποιεῖτε τοῖς μισοῦσιν ὑμᾶς, καὶ προσεύχεσθε ὑπὲρ τῶν ἐπηρεαζόντων ὑμᾶς καὶ διωκόντων ὑμᾶς ;. ὁ Ὡς γὰρ εὐεργέτας δεῖ αὐτοὺς ἔχειν. Πᾶς γὰρ ὁ διώκων καὶ πειράζων, ἔλα φρύνει ἡμῖν τὴν ὑπὲρ τῶν ἀμαρτημάτων τιμωρίαν. Ἀλλως τε , καὶ ὅταν τηλικούτου ἔπαθλον δίδωσιν ἡμῖν ὁ Θεός . Ἄκουε γάρ

leos contra se insanientes, plus quam seipsos diligebant, et omnes sancti suos inimicos. < Bene

μισθὸν ἔχετε ; οὐχὶ καὶ οἱ τελῶναι τὸ αὐτὸ ποιοῦσιν ; ὁ Φρίξωμεν , ὅταν μηδὲ τῶν τελωνῶν ὦμεν ἴτοι , ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀγαπῶντας ἡμᾶς μισῶμεν . • Καὶ ἐὰν ἀσπάζησθε τοὺς φίλους ὑμῶν μόνον, το περισσὸν ποιεῖτε ; Οὐχὶ καὶ οἱ τελῶναι οὕτω ποιοῦσιν ; Ἔσεσθε οὖν ὑμεῖς τέλειοι, ὥσπερ ὁ Πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς τέλειός ἐστι . » Τὸ γὰρ τοὺς μὲν τῶν ἀνθρώπων ἀγαπᾶν , τοὺς δὴθεν φίλους, τοὺς δὲ μισεῖν , ἃ τελέες ἐστί· τέλειον δὲ, τὸ πάντα ἀγαπᾶν .

mercedem habetis ? nonne et publicani idem faciunt? Trepidemus , quod neque publicanis sumus æquales ; sed amantes ipsos odio habemus. VERS . 47, 48. . Et si dilexeritis amicos vestros tantum , quid amplius facilis ? publicani et publicani sic faciunt? Eritis igitur vos perfecti, sicut Pater vester qui in calis est , perfectus est. . Nam hominum alios diligere, alios odio habere, imperfectorum est : omnes autem diligere , perfectorum .

ΚΕΡΑΑ . Γ' .

CAPUT VI.